

Motor assessment of preschool Roma children

Siliachli, A., Giagazoglou, P. *

Department of Physical Education & Sport Science at Serres, School of Physical Education & Sport Sciences, 62110 Agios Ioannis, Serres, Greece

Abstract

The purpose of the present study was the examination of the motor development of preschool Roma children and the detection of possible differences with preschool children of native population. The study included 124 preschool children, 62 native Greek children and 62 Roma children. The children's motor performance was assessed using the Griffiths-II scale of motor development. The results revealed statistically significant differences in the scores of fine and gross motor development of Roma children in comparison to the scores of children of native population. The fine, as well as the gross motor development of Roma children, was inferior to that of native Greeks. The above results highlight the need of the early motor assessment of all preschool children so that possible differences among them can be evaluated. Equal opportunities should be given to all children regardless of the socio-economic status, educational level and cultural identity of the family.

Keywords: gross motor development; fine motor development; Griffiths test; skills; psychomotor.

Αξιολόγηση της κινητικής ανάπτυξης παιδιών Ρομά προσχολικής ηλικίας

Σιλιαχλή, Α., Γιαγκάζογλου, Π.*

Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Σερρών, Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, 62110 Άγιος Ιωάννης, Σέρρες, Ελλάδα

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της κινητικής ανάπτυξης παιδιών Ρομά και η ανίχνευση πιθανών διαφορών με παιδιά γηγενούς πληθυσμού. Στην έρευνα συμμετείχαν 124 παιδιά προσχολικής ηλικίας, 62 γηγενή Ελληνόπουλα και 62 Ρομά. Για την εκτίμηση της κινητικής ανάπτυξης χρησιμοποιήθηκαν οι δύο κλίμακες αδρής και λεπτής κινητικότητας, της δοκιμασίας της Griffiths No II. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων φάνηκε ότι η κινητική ανάπτυξη των παιδιών που προέρχονταν από οικογένειες Ρομά εμφάνισαν χαμηλότερο Μ.Ο. στον αναπτυξιακό δείκτη, τόσο της αδρής, όσο και της λεπτής κινητικότητας, σε σύγκριση με τα παιδιά των γηγενών Ελλήνων. Οι διαφορετικοί αναπτυξιακοί δείκτες των παιδιών αυτής της μελέτης κάνουν επιτακτική την ανάγκη της αξιολόγησης των κινητικών δεξιοτήτων όλων των παιδιών προσχολικής ηλικίας, ώστε να εκτιμηθούν και να ελαχιστοποιηθούν οι διαφορές μεταξύ τους. Θα πρέπει να δίνονται ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, του μορφωτικού επιπέδου και της πολιτισμικής ταυτότητας της οικογένειας.

Λέξεις κλειδιά: Αδρή κινητικότητα, λεπτή κινητικότητα, Griffiths test, δεξιότητες, ψυχοκινητική.

1 Εισαγωγή

Η κινητική ανάπτυξη αποτελεί μέρος της όλης ψυχοκινητικής εξέλιξης του ατόμου και συνδέεται στενά με την ωρίμανση του νευρικού συστήματος και την εκπαίδευση (εμπειρία) (Auxter & Pyfer, 1989). Καθοριστική περίοδος για την ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού, θεωρείται η προσχολική ηλικία (Gabbard, 2000; Haywood & Getchell, 2001).

Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τον ρυθμό της ψυχοκινητικής ανάπτυξης του παιδιού είναι η κληρονομικότητα, οι πρώτες εμπειρίες, η μάθηση και οι κοινωνικές επιρροές. Εξωτερικοί παράγοντες, όπως το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, επηρεάζουν τον ρυθμό κινητικής ανάπτυξης των παιδιών, με αποτέλεσμα την εμφάνιση καθυστέρησης στην απόκτηση ορισμένων κινητικών δεξιοτήτων (Gallahue, & Ozmun, 2002; Hardy, King, Farrell, Machiven, & Howlett, 2009; Klebanov, Brooks-Gunn, McCarton, & McCormick, 1998; McPhillips & Jordan-Black, 2007).

Μια κοινωνική ομάδα της οποίας τα ιδιαίτερα οικογενειακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την κινητική ανάπτυξη των παιδιών, αποτελούν οι Ρομά. Πρόκειται για μια από τις πιο ευάλωτες και πολυπληθείς μειονοτικές ομάδες στην Ευρώπη, με συνολικό πληθυσμό 10-12 εκατομμυρίων (Kósa, & Ádány, 2007; Zeljko, Škarić-Jurić, Narančić, Barešić, Tomas, Petranović et al., 2013). Στην Ελλάδα, ο πληθυσμός τους εκτιμάται από 180.000-365.000, ενώ οι δυσκολίες στην καταγραφή του ακριβούς αριθμού οφείλεται στο ότι πολλοί Ρομά δεν έχουν επίσημα έγγραφα εξαιτίας του ότι αρνούνται να ταξινομηθούν ως μειονότητα, θεωρώντας τους εαυτούς τους ως γηγενείς

*Corresponding author: e-mail: dimitropouloudimi@gmail.com

Έλληνες (Mitakidou, Tressou, & Karagianni, 2015; Ziomas, Bouzas & Spyropoulou, 2011). Η συντριπτική πλειοψηφία των Ρομά είναι περιθωριοποιημένες ομάδες, ζουν συνήθως στα περίχωρα των κατοικημένων περιοχών εκτός από κάποιες μικρές μερίδες, οι οποίες είναι ενσωματωμένες στις τοπικές κοινωνίες (Chinole, 2007; Ευρωπαϊκή Ένωση, 2008; Gabel, 2009; Kapraliski, 2008).

Η πλειοψηφία των παιδιών Ρομά, προέρχονται από πολυπληθείς οικογένειες με πολύ χαμηλό οικονομικό επίπεδο, που δε διαθέτουν ασφάλεια υγείας και βοηθούνται από την κοινωνική πρόνοια, ενώ συνήθως συνεισφέρει οικονομικά μόνο ο πατέρας (Brandon, 2004). Επιπλέον, οι μητέρες των παιδιών Ρομά, εμφανίζουν στην πλειοψηφία τους χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, συγκριτικά με τις οικογένειες της εθνικής πλειοψηφίας (Brandon, 2004). Σε πολλές περιπτώσεις, τα παιδιά Ρομά ζουν σε κοινότητες, όπου το επίπεδο φτώχειας είναι υψηλό και οι επιδόσεις στο σχολείο χαμηλές. Επιπλέον, οι προσδοκίες για μόρφωση είναι σημαντικά χαμηλότερες καθώς επισκιάζονται από τον αγώνα για επιβίωση (Kolobe, 2004; Small & Newman, 2001). Το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των Ρομά, ο αγώνας τους για επιβίωση και η έλλειψη παρακίνησης στο οικογενειακό τους περιβάλλον, συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην εμφάνιση καθυστέρησης στην κινητική ανάπτυξη των παιδιών τους (Burchinal, Campbell, Bryant, Wasik & Ramey, 1997). Μολονότι ο αριθμός μελετών που διερεύνησαν την κινητική επίδοση των παιδιών Ρομά είναι περιορισμένος, φαίνεται πως οι κινητικές τους επιδόσεις υπολείπονται από αυτές του γηγενούς πληθυσμού. Έρευνες στην Πορτογαλία (Marmeleira & Abreu, 2007), στη Σλοβακία (Bartík, 2014) και στην Ελλάδα (Tsimaras, Arzoglou, Fotiadou, Kokaridas, Kotzamanidou, Angelopoulou, & Bassa, 2011) έδειξαν ότι τα παιδιά Ρομά είχαν χαμηλότερες επιδόσεις τόσο στην αδρή, όσο και στη λεπτή κινητική τους ανάπτυξη, σε σχέση με τους γηγενείς συνομηλίκους τους.

Με δεδομένο ότι τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται από την πολιτεία σοβαρές προσπάθειες για την προσέλκυση και διατήρηση της φοίτησης παιδιών Ρομά στα σχολεία, κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση της κινητικής ανάπτυξης αυτής της ομάδας μαθητών, καθώς πιθανές αποκλίσεις σε αυτόν τον τομέα, ίσως αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην ενσωμάτωσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η έγκαιρη διάγνωση της οποιαδήποτε μειονεξίας είναι υψίστης σημασίας για το μέλλον της ανάπτυξης του παιδιού, αφού είναι δυνατόν να είναι αναστρέψιμη, είτε με ειδική εκπαίδευση, είτε με θεραπευτική αντιμετώπιση της αιτίας που την προκάλεσε, όπως του αντίξοου περιβάλλοντος (Campbell & Ramey, 1994; Griffiths, 1984; Mardell- Czudnowski, & Goldenberg, 2000). Για τον λόγο αυτό, κρίθηκε χρήσιμη η διερεύνηση της επίδρασης της διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στην αδρή και λεπτή κινητική ανάπτυξη, των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

2 Μέθοδος

2.1 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 124 παιδιά προσχολικής ηλικίας (4-6 ετών) εκ των οποίων τα 62 ήταν παιδιά Ρομά και τα 62 γηγενή Ελληνόπουλα. Όλα τα παιδιά φοιτούσαν σε δημόσια σχολεία των νομών Θεσσαλονίκης και Σερρών και επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της στρωσιγενούς δειγματοληψίας.

2.2 Όργανα μέτρησης

Για την εκτίμηση της αναπτυξιακής κατάστασης των παιδιών χρησιμοποιήθηκε το Griffiths τεστ Νο II. Πρόκειται για μια από τις πιο γνωστές, διεθνώς αναγνωρισμένες και αξιόπιστες μεθόδους αξιολόγησης της ανάπτυξης καθώς έχει χρησιμοποιηθεί σε πάρα πολλές μελέτες σε διάφορες χώρες του κόσμου (Bowen, Gibwon, Leslie, Arnold, Ma, & Starte,

1996; Conn, 1993; Ferreira, & Albuquerque, 2017; Giagazoglou, Tsimaras, Fotiadou, Evaggelinou, Tsikoulas & Angelopoulou, 2005; Kohlhauser, Fuiko, Panagl, et al., 2000; Luiz, Foxcroft, & Stewart 2001; Reyes, Pacifico, Benitez, Villanueva-Uy, Lam, & Ostrea, 2010; Van Heerden, 2007). Το Griffiths τεστ No II καλύπτει την ηλικία μέχρι 8 ετών και περιλαμβάνει 6 κλίμακες που δίνουν τη δυνατότητα της ολόπλευρης εξέτασης όλων των ικανοτήτων του παιδιού. Το μεγάλο του πλεονέκτημα είναι ότι δίνει ένα Γενικό Αναπτυξιακό Δείκτη, αλλά και δείκτη για κάθε κλίμακα χωριστά. Οι κλίμακες του Griffiths τεστ αξιολογούν την αδρή κινητικότητα, την κοινωνικότητα-προσωπικότητα, την ακοή ομιλία, τη λεπτή κινητικότητα, τη λεπτή κινητικότητα με χρονικό περιορισμό και την πρακτική αντίληψη. Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης μελέτης χρησιμοποιήθηκαν οι δυο κλίμακες της αδρής και λεπτής κινητικότητας οι οποίες περιλαμβάνουν τριάντα έξι (36) βασικές δεξιότητες για κάθε κλίμακα. Η κλίμακα της αδρής κινητικότητας δίνει στοιχεία για τη γενική ωριμότητα του παιδιού και αξιολογεί δεξιότητες όπως, τρέξιμο, άλματα, πιάσιμο ή κλώτσημα μπάλας κ.λ.π. Η κλίμακα της λεπτής κινητικότητας περιλαμβάνει δεξιότητες που δείχνουν την ικανότητα του παιδιού να παρατηρεί αντικείμενα και να συντονίζει τα χέρια του ώστε να εκτελεί κατασκευές και να σχεδιάζει.

2.3 Διαδικασία

Για την αξιόπιστη εφαρμογή του τεστ ακολουθήθηκαν αυστηρά οι κανόνες των δημιουργών του. Τα παιδιά εξετάστηκαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που εξετάστηκαν και τα παιδιά στα οποία σταθμίσθηκε το Griffiths τεστ στην Ελλάδα (Giagazoglou, et al., 2005). Για κάθε παιδί χρησιμοποιήθηκε ξεχωριστό φύλλο, στο οποίο αναγραφόταν η ημερομηνία γέννησης και εξέτασης, το φύλο, το επάγγελμα του πατέρα, ο τόπος διαμονής και το οικογενειακό και ατομικό ιστορικό του, με έμφαση στους σταθμούς της κινητικής ανάπτυξης πριν από τη διεξαγωγή του τεστ.

Όλα τα παιδιά εξετάστηκαν από την ίδια εξετάστρια μέσα στα σχολεία που φοιτούσαν. Για να γίνει η εξοικείωση των παιδιών με την εξετάστρια και το τεστ, προηγούνταν μια σύσταση από τον εκπαιδευτικό του σχολείου, ο οποίος είχε ήδη μιλήσει στα παιδιά σχετικά με το τεστ. Την επόμενη ημέρα, ερχόταν σε επαφή με τα παιδιά, η ίδια η εξετάστρια, η οποία και τους εξηγούσε ότι θα έπαιζαν “ένα παιχνίδι”, που θα περιελάμβανε διάφορες δεξιότητες, με ζωγραφιές, κύβους, μπάλες και σχοινάκια. Η παρουσίαση του τεστ σαν μια μορφή παιχνιδιού, είναι ο πιο αποδοτικός τρόπος για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μικρών παιδιών (Anastasi, 1970). Οι γονείς των παιδιών ενημερώνονταν πριν την εφαρμογή του τεστ, και ακολουθούσε μια σύντομη συνέντευξη σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα των γονιών, τον τόπο κατοικίας, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας, καθώς και ερωτήσεις σχετικά με τις ασχολίες των παιδιών στον ελεύθερο τους χρόνο και πληροφορίες για ορισμένες δεξιότητες του τεστ (όπως π.χ. αν το παιδί κάνει ποδήλατο, αν ανεβοκατεβαίνει τις σκάλες του λεωφορείου χωρίς βοήθεια). Περιελάμβανε επίσης, ερωτήσεις σχετικά με τον χρόνο που αφιερώνουν οι γονείς στη δημιουργική απασχόληση των παιδιών τους. Ο έλεγχος της κλίμακας αδρής κινητικότητας γινόταν συνήθως στο προαύλιο του σχολείου ή σε κάποια άλλη μεγάλη αίθουσα. Κάθε παιδί εξετάσθηκε χωριστά, σε χώρο απομακρυσμένο από τα υπόλοιπα παιδιά, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή του. Η κλίμακα της λεπτής κινητικότητας, η οποία απαιτούσε να είναι το παιδί καθισμένο και να εκτελεί δεξιότητες λεπτών χειρισμών, (σχέδιο, κόψιμο με ψαλίδι κ.λ.π.) εξετάσθηκε μέσα σε κάποιο γραφείο ή άλλη κατάλληλη αίθουσα του κάθε σχολείου.

2.4 Στατιστική ανάλυση

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων της μελέτης χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS For Windows (version 23). Για τη διερεύνηση της στατιστικής σημαντικότητας των Μέσων Τιμών για τους δείκτες της αδρής και της λεπτής κινητικής ανάπτυξης πραγματοποιήθηκε t-test για ανεξάρτητα δείγματα. Επίσης, πραγματοποιήθηκε ανάλυση συνδιακύμανσης (ANCOVA), με συνδιακυμαντή τη μόρφωση της μητέρας και του πατέρα, καθώς και το ετήσιο εισόδημα της οικογένειας, για τον προσδιορισμό των διαφορών μεταξύ των παιδιών Ρομά και των παιδιών γηγενούς πληθυσμού στις δύο κινητικές κλίμακες. Επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε το $p < .05$.

3 Αποτελέσματα

Στην έρευνα συμμετείχαν 124 παιδιά ηλικίας 4 – 6 ετών. Το δείγμα χωρίστηκε σε δύο ομάδες, με κριτήριο την πολιτισμική ταυτότητα (Έλληνες, Ρομά). Στοιχεία αναφορικά με τη μόρφωση της μητέρας και του πατέρα, τα επαγγέλματα των γονέων και το ετήσιο εισόδημα των οικογενειών, φαίνονται στους πίνακες 1, 2 και 3.

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά του μορφωτικού επιπέδου των γονέων.

Μόρφωση	Πατέρας %		Μητέρα %	
	Έλληνες	Ρομά	Έλληνες	Ρομά
Δημοτικό	5,7	87,1	1,9	69,4
Γυμνάσιο/ Λύκειο	70,8	9,7	66	25,8
ΑΕΙ/ ΤΕΙ	23,6	3,2	32,1	4,8

Πίνακας 2. Επαγγέλματα γονέων.

Επάγγελμα	Πατέρας %		Μητέρα %	
	Έλληνες	Ρομά	Έλληνες	Ρομά
Επιστήμονες	8,5	0	18,9	0
Δημόσιοι/Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	43,4	9,7	33	4,8
Έμποροι/ Επιχειρηματίες	24,5	9,7	17	1,6
Τεχνίτες/Ειδικευμένοι Εργάτες	17	17,7	3,8	1,6
Αγρότες/Ανειδίκευτοι Εργάτες	4,7	54,8	3,8	11,3
Ανεργοί	1,9	8,1	23,6	80,6

Πίνακας 3. Ετήσιο εισόδημα οικογενειών.

Ετήσιο Εισόδημα (σε ευρώ)	Έλληνες %	Ρομά %
Μέχρι 7.000	9,4	71
7.000 - 14.000	28,3	25,8
>15.000	62,3	3,2

Από τους παραπάνω πίνακες, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των Ρομά γονιών είναι απόφοιτοι Δημοτικού, έχουν χαμηλό εισόδημα, ο πατέρας εργάζεται συνήθως ως ανειδίκευτος εργάτης, ενώ η μητέρα ασχολείται με οικιακά. Οι οικογένειες των γηγενών Ελλήνων που συμμετείχαν στην έρευνα, αποτελούνται σε μεγαλύτερο ποσοστό από γονείς απόφοιτους Λυκείου και ΑΕΙ/ΤΕΙ, όπου ο πατέρας εργάζεται συνήθως ως δημόσιος/ιδιωτικός υπάλληλος ή έμπορος/επιχειρηματίας και η μητέρα ως

δημόσιος/ ιδιωτικός υπάλληλος ή ασχολείται με οικιακά. Το εισόδημα των οικογενειών αυτών κυμαίνεται κυρίως, από μεσαίο ως υψηλό.

3.1 Κινητική επίδοση

Για κάθε ένα από τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα, χρησιμοποιήθηκε ξεχωριστό φύλλο του Griffiths τεστ No II, όπου σημειωνόταν η απόδοση του. Από κάθε κλίμακα εξαγόταν η αναπτυξιακή ηλικία και στη συνέχεια ο αναπτυξιακός δείκτης. Έτσι, υπήρχαν δυο επιμέρους αναπτυξιακοί δείκτες για κάθε παιδί (κλίμακας αδρής και λεπτής κινητικότητας).

Αναφορικά με τον αναπτυξιακό δείκτη της αδρής κινητικότητας, πραγματοποιήθηκε t-test για ανεξάρτητα δείγματα προκειμένου να διερευνηθεί εάν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των παιδιών Ρομά και των γηγενών Ελλήνων. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές $t_{(122)} = -.728$, $p = .005$. Τα γηγενή Ελληνόπουλα είχαν καλύτερη επίδοση στην αδρή κινητικότητα (Μ.Ο. 112, ± 15.1) απ' ό τι τα παιδιά Ρομά (Μ.Ο. 103 \pm 13.9).

Αναφορικά με την κλίμακα λεπτής κινητικότητας, βρέθηκε σημαντική επίδραση του παράγοντα εθνικότητα στον αναπτυξιακό δείκτη των παιδιών, καθώς υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των γηγενών Ελλήνων και των Ρομά ($t_{(122)} = -1,374$ $p = .005$). Τα γηγενή Ελληνόπουλα είχαν Μέσο Όρο 107 ± 14.62 , ενώ τα παιδιά Ρομά είχαν Μέσο Όρο 97 ± 14.08 .

Οι αναλύσεις συνδιακύμανσης δεν έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά στον δείκτη της αδρής κινητικότητας μεταξύ των 2 ομάδων με συνδιακυμαντή τη μόρφωση της μητέρας ($F = 1.79$, $p > .05$), τη μόρφωση του πατέρα ($F = 2.54$, $p > .05$) και το ετήσιο εισόδημα της οικογένειας ($F = 2.69$, $p > .05$). Παρόμοια αποτελέσματα βρέθηκαν από τις αναλύσεις συνδιακύμανσης και για τον δείκτη της λεπτής κινητικότητας. Συγκεκριμένα, δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στους Μ.Ο. με συνδιακυμαντές τη μόρφωση της μητέρας ($F = 1.309$, $p > .05$), τη μόρφωση του πατέρα ($F = 2.63$, $p > .05$), το ετήσιο εισόδημα της οικογένειας ($F = 1.755$, $p > .05$). Ο πίνακας 4 παρουσιάζει τους αναπτυξιακούς δείκτες των δύο ομάδων σε συνδυασμό με τη μόρφωση της μητέρας, τη μόρφωση του πατέρα και το ετήσιο εισόδημα της οικογένειας.

Πίνακας 4. Οι Μ.Ο. και Τ.Α. των αναπτυξιακών δεικτών των παιδιών στις κλίμακες αδρής και λεπτής, ανά ομάδα, με συνδιακυμαντές τη μόρφωση της μητέρας, του πατέρα και το ετήσιο εισόδημα της οικογένειας.

Εθνικότητα	Μόρφωση Μητέρας		Μόρφωση Πατέρα		Εισόδημα	
	Αδρή	Λεπτή	Αδρή	Λεπτή	Αδρή	Λεπτή
Έλληνες	109 \pm 12.4	104 \pm 10.3	110 \pm 12.1	105 \pm 10.5	110 \pm 12.8	104 \pm 10.7
Ρομά	106 \pm 11.9	102 \pm 9.8	106 \pm 11.4	101 \pm 9.7	105 \pm 11.2	101 \pm 9.6

4 Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των διαφορών στην κινητική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας από οικογένειες Ρομά και από γηγενή Ελληνόπουλα. Πολλοί ερευνητές αναφέρουν σημαντικές διαφορές στον ρυθμό κινητικής ανάπτυξης παιδιών προσχολικής ηλικίας που ανήκει σε φυλετικές μειονότητες και στην εθνική πλειοψηφία (Andersen, Crespo, Bartlett, Cheskin & Pratt, 1998; Brooks-Gunn, Berlin, & Fuligni, 2000; Kolobe, 2004).

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας, φάνηκε ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον ρυθμό κινητικής ανάπτυξης των παιδιών προσχολικής ηλικίας που προέρχονται από φυλετικές μειονότητες και των γηγενών Ελληνοπαίδων. Πιο συγκεκριμένα, οι γηγενείς Έλληνες εμφάνισαν καλύτερη κινητική ανάπτυξη από τους Ρομά, κάτι με το οποίο συμφωνούν προηγούμενες μελέτες (Bartík, 2014; Marmeleira & Abreu, 2007; McKenzie, Sallis, Nader, Broyles, & Nelson, 1992; Tsimaras et al., 2011; UNICEF, 2003).

Πολλοί μπορεί να είναι οι λόγοι στους οποίους θα μπορούσαν να αποδοθούν οι παραπάνω διαφοροποιήσεις μεταξύ των παιδιών Ρομά και εκείνων των γηγενών Ελλήνων. Ένας από αυτούς αφορά τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες. Σε έρευνα της Coll (1990), αναφέρεται ότι επηρεάζουν σημαντικά την κινητική ανάπτυξη των παιδιών και τα καθιστούν σε κίνδυνο για εμφάνιση πιθανών καθυστερήσεων ή παρεκκλίσεων από την τυπική κινητική ανάπτυξη. Οι οικογένειες Ρομά, στην πλειοψηφία τους, έχουν χαμηλό οικονομικό επίπεδο, αγωνίζονται να επιβιώσουν σε ένα νέο, και σε πολλές περιπτώσεις, αφιλόξενο περιβάλλον. Οι μορφωτικές ετοπένως προσδοκίες, τα ερεθίσματα, η καθοδήγηση και η παρακίνηση που προσφέρουν στα παιδιά τους, επισκιάζονται από τον αγώνα για επιβίωση. Τα μειωμένα ερεθίσματα για δημιουργική απασχόληση που προσφέρουν στα παιδιά τους, πιθανόν να οδηγούν σε καθυστέρηση εμφάνισης των βασικών κινητικών τους δεξιοτήτων. Η ύπαρξη άγχους, που συνδέεται με το χαμηλό εισόδημα, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα, οι περισσότεροι γονείς να μην αφιερώνουν πολύ χρόνο στον έλεγχο της καταλληλότητας του οικογενειακού περιβάλλοντος και στην ανάλογη διαμόρφωση του, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να διασφαλίσει την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού (Duncan, Brooks-Gunn & Klebanov, 1994; Garrett, Ferron, Ng'Andu, Bryant, & Harbin, 1994; Mc Loyd, 1990).

Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να επηρέασε την κινητική επίδοση, πιθανότατα να σχετίζεται με το παιχνίδι. Τα παιδιά από οικογένειες Ρομά, διαθέτουν συνήθως μικρότερο αριθμό παιχνιδιών, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αδρής και λεπτής κινητικότητας. Επιπλέον, η πολύωρη απουσία των γονέων, πιθανόν να έχει ως αποτέλεσμα την ενασχόληση των παιδιών με μη κατάλληλα για την ηλικία τους παιχνίδια, παραμερίζοντας άλλες βασικές για την κινητική τους ανάπτυξη δραστηριότητες, όπως παιχνίδι με μπάλα, σχοινάκι, τρέξιμο, ποδήλατο, ζωγραφική, γράψιμο (Barnett, Hinkley, Okely, & Salmon, 2013; Cools, De Martelaer, Samaey, & Andries, 2011). Αντίθετα, τα παιδιά, που προέρχονται από οικογένειες του γηγενή πληθυσμού με υψηλότερο συγκριτικά εισόδημα, είναι δυνατόν να έχουν στη διάθεσή τους περισσότερα και σημαντικότερα για την κινητική τους ανάπτυξη παιχνίδια, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν γρηγορότερο ρυθμό ανάπτυξης κινητικών δεξιοτήτων.

Άλλος παράγοντας στον οποίο θα μπορούσαν να αποδοθούν οι διαφοροποιήσεις στην κινητική ανάπτυξη μεταξύ Ρομά και γηγενών Ελλήνων, αφορά τη συμμετοχή των παιδιών σε αθλήματα, δραστηριότητες αναψυχής ή σε οργανωμένη μορφή παιχνιδιού. Ορισμένες από τις βασικές αδρές κινητικές δεξιότητες είναι δυνατόν να καλλιεργηθούν μέσα από απλές δραστηριότητες, όπως το τρέξιμο με ή χωρίς συναγωνισμό μεταξύ των παιδιών. Ωστόσο, τα παιχνίδια, όπως το ποδήλατο, τα εργαλεία αναρρίχησης, οι τσουλήθρες, συμβάλλουν σημαντικά στη γρηγορότερη ανάπτυξη πιο σύνθετων και δύσκολων αδρών κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών (McKenzie et al., 1992; Hinkley, Crawford, Salmon, Okely, & Hesketh, 2008). Τα παιχνίδια αυτά έχουν αρκετά μεγάλο κόστος, με αποτέλεσμα οι οικογένειες με χαμηλότερο εισόδημα πιθανόν να μην μπορούν να τα προσφέρουν στα παιδιά τους. Επίσης, η ενασχόληση των παιδιών με εξωτερικές και οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με την ανάπτυξη της ευλυγισίας (μπαλέτο, ενόργανη, ποδόσφαιρο, κολύμβηση), είναι μεγαλύτερη για τους γηγενείς Έλληνες, σε αντίθεση με την πλειοψηφία των παιδιών Ρομά, που δε συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες και πιθανόν να περιορίζεται σε λιγότερο σύνθετες δεξιότητες

και παιχνίδια ελεύθερης μορφής και χωρίς τη χρήση αντικειμένων, με αποτέλεσμα να εμφανίζει καθυστέρηση στο ρυθμό απόκτησης κάποιων αδρών κινητικών δεξιοτήτων.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, φάνηκε ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονιών και ιδιαίτερα της μητέρας, επηρεάζει τον ρυθμό της κινητικής ανάπτυξης των παιδιών προσχολικής ηλικίας, που ανήκουν τόσο στις φυλετικές μειονότητες, όσο και στο γηγενή πληθυσμό. Ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών Ρομά, που εμφάνισε καθυστέρηση στην κινητική ανάπτυξη, έχει γονείς που δεν έχουν ολοκληρώσει το γυμνάσιο/ λύκειο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των Ρομά γονέων, που συμμετείχαν στην έρευνα, ήταν απόφοιτοι δημοτικού. Αντίθετα, οι οικογένειες των γηγενών Ελλήνων αποτελούνταν στην πλειοψηφία τους από γονείς απόφοιτους λυκείου και ΑΕΙ/ ΤΕΙ. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες Ρομά, με γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, εμφανίζουν καθυστέρηση στον ρυθμό της κινητικής ανάπτυξής τους. Όπως έχει βρεθεί και από προγενέστερες έρευνες το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας επηρεάζει σημαντικά την κινητική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Babinská, Gecková, Jarcuska, Pella, Mareková, Stefkova, & Veselská, 2014; Bacharach & Baumeister, 1998, Kolobe, 2004; Tsapakidou, Anastasiadis, Zikoroulou, & Tsompranaki, 2014).

Οι γονείς των παιδιών Ρομά, που έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, πιθανόν να μην αφιερώνουν τον απαραίτητο χρόνο στα παιδιά τους και να μην προωθούν τα κατάλληλα για την ηλικία τους εκπαιδευτικά παιχνίδια, ή να μη διαθέτουν τις γνώσεις εκείνες, που μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στη γρηγορότερη εμφάνιση των βασικών αδρών και λεπτών κινητικών δεξιοτήτων. Επιπλέον, είναι πιθανόν να αδυνατούν να ελέγξουν την καταλληλότητα του οικογενειακού περιβάλλοντός τους ώστε να προβούν στις κατάλληλες ενέργειες για την ανάλογη διαμόρφωσή του. Συχνά, τα παιδιά των Ρομά, λόγω έλλειψης γνώσεων από τους γονείς και κατάλληλης γονικής επίβλεψης, επιλέγουν να ασκούνται με δραστηριότητες που δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της ηλικίας τους. Οι συνθήκες αυτές, που είναι απόρροια τόσο του χαμηλού εισοδήματος, όσο και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των οικογενειών από Ρομά, είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε καθυστέρηση απόκτησης των αδρών και λεπτών κινητικών δεξιοτήτων.

Επιπλέον, οι μορφωτικές προσδοκίες που έχουν για την ανάπτυξη των παιδιών τους, πιθανόν να είναι χαμηλότερες σε σύγκριση με εκείνες των γηγενών Ελλήνων. Οι χαμηλές αυτές προσδοκίες, σε συνδυασμό με τα μειωμένα ερεθίσματα που πιθανόν προσφέρουν οι περισσότεροι γονείς Ρομά με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, μπορούν να επηρεάσουν τον βαθμό και τον χρόνο ενασχόλησής τους με τα παιδιά τους. Η κατάλληλη καθοδήγηση, η ουσιαστική ενασχόληση, η σωστή παιδαγωγική κατεύθυνση και παρακίνηση των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον, όσον αφορά στην ενασχόλησή τους με τις κατάλληλες για την ηλικία τους κινητικές δεξιότητες, συμβάλλει σημαντικά στη γρηγορότερη ανάπτυξη της αδρής και λεπτής κινητικότητας των παιδιών.

Παρά το γεγονός ότι όλα τα παιδιά παρουσιάζουν ιεραρχικά τον ίδιο ρυθμό στην ανάπτυξη, έχουν διαφορετικές δυνατότητες στα διάφορα στάδια της ανάπτυξης τους και παρουσιάζουν ποικίλες διαφοροποιήσεις. Οι διαφοροποιήσεις αυτές, πολλές φορές αντικατοπτρίζονται σε διάφορες όψεις της σχολικής επίδοσης. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι και κατάλληλα ενημερωμένοι για τις ιδιαίτερες ικανότητες ή τις αδυναμίες των παιδιών προσχολικής ηλικίας, έτσι ώστε να έχουν απαιτήσεις ανάλογες με τις δυνατότητες τους. Με τον τρόπο αυτό, θα είναι σε θέση να τους παρέχουν τα καταλληλότερα μέσα και το βέλτιστο εκπαιδευτικό περιβάλλον για τη μέγιστη αξιοποίηση των ικανοτήτων τους. Γιατί, αν η κληρονομικότητα και η ωρίμανση του νευρικού συστήματος προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη νοημοσύνη και τις ικανότητες του παιδιού, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες και ιδιαίτερα η προσχολική

εκπαίδευση, μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά τον ρυθμό και τον βαθμό της ψυχοκινητικής ανάπτυξης (Giagazoglou et al., 2005).

Βιβλιογραφία

- Anastasi, A. (1970). *Psychological Testing*. The Macmillan Co, London.
- Andersen, R. E., Crespo, C. J., Bartlett, S. J., Cheskin, L. J., & Pratt, M. (1998). Relationship of physical activity and television watching with body weight and level of fatness among children: results from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Jama*, 279(12), 938-942.
- Auxter, D., & Pyfer, J. (1989). *Principles and methods of Adapted Physical Education and Recreation*. Times Mirror/ Mosby College Publishing, Toronto.
- Babinská, I., Gecková, A. M., Jarcuska, P., Pella, D., Mareková, M., Stefkova, G., & Veselská, Z. D. (2014). Does the population living in Roma settlements differ in physical activity, smoking and alcohol consumption from the majority population in Slovakia? *Cent Eur J Public Health*, 22(Supp. 1), 22-27.
- Bacharach, V. R., & Baumeister, A. A. (1998). Effects of maternal intelligence, marital status, income, and home environment on cognitive development of low birthweight infants. *Journal of Pediatric Psychology*, 23(3), 197-205.
- Barnet, W. S. (1998). Long-term cognitive and academic effects of early childhood education on children in poverty. *Preventive Medicine*, 27, 204-207.
- Barnett, L., Hinkley, T., Okely, A. D., & Salmon, J. (2013). Child, family and environmental correlates of children's motor skill proficiency. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 16(4), 332-336.
- Bartík, P. (2014). Motor performance of Roma pupils in the first grade of primary schools in Slovakia. *Physiotherapy*, 22(2), 30-32.
- Bowen, J. R., Gibson, F. L., LESLIE, G., Arnold, J. D., Ma, P. J., & Starte, D. R. (1996). Predictive value of the Griffiths assessment in extremely low birthweight infants. *Journal of paediatrics and child health*, 32(1), 25-30.
- Brandon, P. D., (2004). The child care arrangements of preschool- age children in immigrant families in the United States. *International Migration*, 42 (1).
- Brooks-Gunn J., Berlin L. J., Fulligni A. S., (2000). Early childhood intervention programs: What about the family; In Shonkoff J. P., Meisels S. J., eds. *Handbook of Early Childhood intervention*. 2nd ed. New York, NY: Cambridge University Press: 549-577.
- Burchinal, M. F., Campbell, F. A., Bryant, D. M., Wasik, B. H., & Ramey, C. T. (1997). Early intervention and mediating processes in cognitive performance of children of low- income African American families. *Child Development*, 68, 935-954.
- Campbell, F. A. & Ramey, C. T. (1994). Effects of early intervention on intellectual and academic achievement: a follow up study of children from low- income families. *Child Development*, 65, 684-698.
- Chinole, C. (2007). Denial of the right to education from Roma in the European Union. *Revista Romana de Bioetica* 5, 37-50.
- Coll, C. T. G. (1990). Developmental outcome of minority infants: A process-oriented look into our beginnings. *Child development*, 61(2), 270-289.
- Cools, W., De Martelaer, K., Samaey, C., & Andries, C. (2011). Fundamental movement skill performance of preschool children in relation to family context. *Journal of sports sciences*, 29(7), 649-660.
- Conn, P. (1993). The relation between Griffiths scales assessments in the pre-school period and educational outcomes at 7+ years. *Child Care Health Development*, 19 (4), 257-289.

- Duncan, G. J., Brooks- Gunn, J., & Klebanov, P. K. (1994). Economic deprivation and early childhood development. *Child Development*, 65, 269-318.
- Epstein, L. H., Paluch, R. A. Coleman K. J., Vito, D. & Anderson, K. (1996). Determinants of physical activity in obese children assessed by accelerometer and self- report. *Med Sci Sports Exerc.* 28, 1157-64.
- Ferreira, V., & Albuquerque, C. P. (2017). Adaptation of a Developmental Test to Accommodate Young Children with Low Vision. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 111(2), 97-111.
- Gabbard, C.P. (2000). Lifelong motor development (3rd ed). Madison Dubuque, IA: Brown & Benchmark.
- Gabel, S.G. (2009). The growing divide: the marginalisation of young Roma children in Bulgaria. *International Journal of Social Welfare*, 18, 65–75.
- Gallahue, D. & Ozmun, J. (2002). "Understanding motor development. infants, children, adolescents, adults", 5th ed. New York, NY: McGraw-Hill. Campaign, IL : Human Kinetics.
- Garrett, P., Ferron, J., Ng'Andu, N., Bryant, D., & Harbin, G. (1994). A structural model for the developmental status of young children. *Journal of Marriage and the Family*, 147-163.
- Gessel, A. (1928). *Infancy and human growth.*, McMillan, New York.
- Giagazoglou, P., Tsimaras, V., Fotiadou, E., Evaggelinou, J., Tsikoulas, J. & Angelopoulou, N. (2005). Standarization of the motor scales of the Griffiths Test II on children aged 3 to 6 years in Greece. *Child: Care, Health & Development*, 31(3), 321- 330.
- Griffiths, R. (1984). *The abilities of young children. A comprehensive system of mental measurement for the first eight years of life.* The test agency Ltd, London.
- Hardy, L. L., King, L., Farrell, L., Macniven, R., & Howlett, S. (2010). Fundamental movement skills among Australian preschool children. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13(5), 503-508.
- Haywood, K.M, & Getchell, N. (2001). *Lifespan motor development (3rd.ed.)* Champaign, IL: Human Kintetics.
- Hinkley, T., Crawford, D., Salmon, J., Okely, A. D., & Hesketh, K. (2008). Preschool children and physical activity: a review of correlates. *American journal of preventive medicine*, 34(5), 435-441
- Kapralski, S. (2008). Democratization in the post-Communist Europe: a view from the margins. *Polish Sociological Review*, 163, 245–262.
- Klebanov, P. K., Brooks- Gunn, J., McCarton, C. & McCormick, M. C. (1998). The contribution of neighborhood and family income to developmental test scores over the first 3 years of life. *Child Development*, 69, 1420-1436.
- Kohlhauser, C., Fuiko, R., Panagl, A., Zadra, C., Haschke, N., Brandstetter, S., Weninger, M., & Pollak, A. (2000). *Outcome* of very- low- birth- weight infants at 1 and 2 years of age. The importance of early identification of neurodevelopmental deficits. *Clinical Pediatrics*, 39 (8), 441-449.
- Kolobe, T. H. (2004). Childrearing practices and developmental expectations for Mexican-American mothers and the developmental status of their infants. *Physical Therapy*, 84, 5, 439-453.
- Kósa, K., & Ádány, R. (2007). Studying vulnerable populations: lessons from the Roma minority. *Epidemiology*, 18(3), 290-299.

- Luiz, D. M., Foxcroft, C. D., & Stewart, R. (2001). The construct validity of the Griffiths Scales of Mental Development. *Child: Care, Health and Development*, 27(1), 73– 83.
- Mardell-Czudnowski, C., & Goldenberg, D. S. (2000). A new test for assessing preschool motor development: DIAL-3. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17(1), 78-94.
- Marmeleira, J. F. F., & Abreu, J. P. (2007). The motor proficiency development in gypsy and non-gypsy children: a comparative study. *Motricidade*, 3(1), 289-297.
- McPhillips, M., & Jordan-Black, J. A. (2007). The effect of social disadvantage on motor development in young children: a comparative study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(12), 1214-1222.
- McKenzie, T. L., Sallis, J. F., Nader, P. R., Broyles, S. L., & Nelson, J. A. (1992). Anglo- and Mexican- American preschoolers at home and at recess: activity patterns and environmental influences. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 13 (3), 173-180.
- Mitakidou, S., Karagianni, P., & Tressou, E. (2015). 3 The Challenges and Agony of Researchers in a Diverse Marginalised Context. *Researching Marginalized Groups*, 36.
- Reyes, A., Pacifico, R., Benitez, B., Villanueva-Uy, E., Lam, H., & Ostrea Jr, E. M. (2010). Use of the Griffiths Mental Development Scales in an agro-industrial province in the Philippines. *Child: care, health and development*, 36(3), 354-360.
- Small, M. L., & Newman, K. (2001). Urban poverty after the truly disadvantaged: The rediscovery of the family, the neighborhood, and culture. *Annual Review of sociology*, 27(1), 23-45.
- Tsapakidou, A., Anastasiadis, T., Zikopoulou, D., & Tsompanaki, E. (2014). Comparison of locomotor movement skills in 8-9 years old children coming from two areas of Thessaloniki with contrasting socioeconomic status. *Asian Journal of Humanities and Social Studies (ISSN: 2321-2799)*, 2(01).
- Tsimaras, V., Arzoglou, D., Fotiadou, E., Kokaridas, D., Kotzamanidou, M., Angelopoulou, N., & Bassa, E. (2011). Gross motor ability of native Greek, Roma and Roma immigrant school-age children in Greece. *Perceptual and Motor Skills*, 112 (1), 279-288
- UNICEF. (2003). Poverty and exclusion among urban children. Innocenti Digest (10). URL//www. Unicef-idc.org.
- Van Heerden, R. (2007). *Exploring normal South African and British children: A comparative study utilizing the Griffiths Mental development Scales-Extended Revised* (Doctoral dissertation, Nelson Mandela Metropolitan University).
- Zeljko, H. M., Škarić-Jurić, T., Narančić, N. S., Barešić, A., Tomas, Ž., Petranović, M. Z., Miličić, J., Salihović, M.P., & Jančićević, B. (2013). Age trends in prevalence of cardiovascular risk factors in Roma minority population of Croatia. *Economics & Human Biology*, 11(3), 326-336.
- Ziomas, D., Bouzas, N. & Spyropoulou, N. (2011). *Promoting the social inclusion of Roma: A study of national policies – Greece*. Institute of Social Policy, National Centre for Social Research, Athens.